

UDK 355.48(410:44)"1754/1760"

Pregledni rad

Primljeno: 12. 2. 2012.

Prihvaćeno za objavljivanje: 5. 11. 2012.

ENGLESKO-FRANCUSKI SUKOB U AMERICI TIJEKOM SEDMOGODIŠNJEG RATA

Duško MARUŠIĆ, Split

Nakon istraživačkih putovanja tijekom 16. i 17. st., Engleska i Francuska nastojale su učvrstiti svoje pozicije na sjevernoameričkom tlu. Francuska je do kraja 17. st. zagospodarila većim dijelom današnje Kanade i američkim prostranstvima od engleskih kolonija do rijeke Mississippi dok su engleski posjedi uz najsjeverniji dio Kanade bili ograničeni na usko područje uz atlantsku obalu.

Zbog kolonijalne prevlasti sukobi europskih sila vodili su se (osim u Europi) ne samo na tlu Azije i Amerike, već i Afrike – tijekom samog Sedmogodišnjeg rata na području Senegala i Gambije. Značajniji sukobi na američkom tlu započeli su Ratom kralja Williama III. (1688.-1697.) i Ratom za španjolsku baštinu (početak 18. st.), a nastavili su se Ratom za austrijsku baštinu (sredina 18. st.). Sljedeći sukob je predstavljao vrhunac sukoba između Engleske i Francuske – Sedmogodišnji rat. Vodio se od 1754. do 1760. godine u Sjevernoj Americi, ali je službeno počeo na europskom tlu dvije godine kasnije gdje je završio Pariškim mirom 1763. godine.

KLJUČNE RIJEČI: Engleska, Francuska, Sedmogodišnji rat, Indijanci, kolonije, Pariški mir, George Washington

Uvod

Osamnaesto stoljeće doba je prave kolonijalne ekspanzije ovih dviju država. Upravo one izbijaju u prvi plan na svjetskoj političkoj sceni umjesto dotadašnjih velikih kolonijalnih sila Španjolske, Portugala i Nizozemske. I dok se u Europi vodi politika „ravnoteže snaga“ i traženja saveznika u nastojanju da se zadobije prednost, na izvan europskom prostoru vodi se borba za kolonijalnu prevlast. Kada je riječ o američkom tlu i sukobima engleskih i francuskih snaga, na početku 18. st. sukobi se vode na malom području u prvom redu zbog slabe naseljenosti Sjeverne Amerike, te kratke granice dodira. Njihovi sukobi doživjet će kulminaciju tijekom Sedmogodišnjeg rata.

Cilj istraživanja ovog rada su događanja na američkom tlu kao posljedica sukoba kolonijalnih i imperijalističkih interesa dvaju glavnih aktera na svjetskoj pozornici tijekom 18. st., Engleske i Francuske.

Englesko-francuski sukobi na američkom tlu u 18. st. u našoj historiografiji nisu bili predmetom posebnog istraživanja, već su promatrani kao odraz europskih događanja u 18. st. Time su za ovu temu relevantni podaci dosta šturi i nepotpuni. Iako je ova tema na prvi pogled veoma intrigantna začuđuje mali opseg radova o njoj, pogotovo domaćih autora. Ne postoji, koliko je poznato, niti jedan rad koji detaljno obrađuje ovu temu. Ova tematika je često sporadično obrađivana u povijestima pojedinih država (npr. Francuske, Engleske, itd.).

Stoga će prilikom istraživanja ove teme, uz opća historijska djela o europskoj i izvaneuropskoj politici ovih dviju država biti potrebno posegnuti za stranom literaturom, u prvom redu na engleskom jeziku u kojoj su događanja na prostoru Sjeverne Amerike opisana daleko opširnije i sveobuhvatnije. Sagledavši ta događanja na pravi način, bit će jasnija i europska politika ovih dviju država.

Istraživanje ove teme prostorno je ograničeno na područje sjevernoameričkog kopna, premda će biti nužno osvrnuti se na događanja na europskom tlu i drugdje u svijetu kako bi se mogao pratiti razvoj situacije i odnos snaga ovih dviju, međusobno sukobljenih država. Time će ishod rata ovih dvaju suparnika na tlu Amerike biti daleko razumljiviji, ako se uzme u obzir kao sveukupni odraz snaga. Englesko-francuski sukobi na američkom tlu u početku 18. st. odraz su njihove europske politike i sukoba ovih dviju država, dok u ratovima od sredine 18. st. upravo su američka događanja glavni uzrok i sukreator njihove europske i svjetske politike.

Pregled istraživanja engleskog i francuskog prisustva na prostoru Sjeverne Amerike

Predkolonijalno razdoblje

Spoznaja o postojanju naizgled bezgraničnih prostranstava i dobara u Sjevernoj Americi potaknula je dugotrajan gospodarski razvitak, ubrzala poduzetnički duh, proizvela rastuću pobunu protiv krutoga društvenog poretka i ubrzala ulazak Europe u moderni svijet individualizma, kapitalizma i liberalne demokracije.

Ipak, u vrijeme kad su Francuzi i Englezi počeli uspostavljati svoje sjevernoameričke kolonije, Španjolci su već bili zauzeli Floridu i područje današnjih saveznih država Novog Meksika i Arizone. Stoljeće

poslije, Španjolska je zauzela Teksas, a u osamnaestom je stoljeću proširila svoje misije i utvrde na Kaliforniju.

Iako su Francuzi i Nizozemci plovili na zapad u potrazi za bogatstvima, nisu ga našli ni u zlatu ni srebru već u obliku ribe i krzna. Nakon neuspješnih pokušaja istraživača Giovannija da Verrazana¹ (1524.), Jacquesa Cartiera² (1534.) i Henryja Hudsona (1609.), obje su nacije napustile nadu u pronalaženje prečaca za Kinu i u prvoj polovici 17. st. započele manje spektakularan pothvat izgradnje kolonija. Francuzi su istisnuti s kontinenta u 18. st.

I Englezi su putovali na zapad tražeći put za Istok. Od putovanja koja su u 15. st. poduzeli John Cabot³ i John Rut do onih u 18. st. koja su poduzeli James Cook i Alexander Mackenzie, Englezi su tragali za sjeverozapadnim prolazom. Ne uspijevajući ga pronaći, postali su kolonizatori. Začudo, područje koje su s vremenom istražili bio je posljednji predio Novoga svijeta koji je privlačio Europljane. U 16. st., dok su se Francuzi usmjerili na Kanadu, većina je međuprostranstva s blagom klimom i bogatom zemljom ostajala netaknuta dok se Engleska polako spremala za prekomorsku ekspanziju.⁴

Engleska se kolonizacija Amerike razlikovala po obilježjima i posljedicama od kolonizacije koju su provodile druge europske države. Engleska je bila bliža tradiciji prava pojedinca i društvene pokretljivosti, a Englezi su prije i potpunije od ostalih pokazivali onaj duh individualnog poduzetništva koji će postati glavnom snagom u modernizaciji europskoga svijeta. Henry VII. i Henry VIII. bili su srušili moć feudalnoga plemstva, koje je već bilo oslabljeno Ratom ruža, i uspostavili jaku centraliziranu državu. Time su kraljevi iz obitelji Tudor već potaknuli rast poslovnoga srednjega sloja, trgovce i poduzetnike, koji

¹ **Giovanni da Verrazano** (oko 1485. - 1528. godine) bio je talijanski istraživač Sjeverne Amerike. Služio je francuskoj mornarici, kada je bio odlikovan kao najznačajniji europski istraživač atlantske obale SAD-a i Kanade, uključujući luku New York, na kojoj most *Verrazano Narrows Bridge* nosi ime u njegovu čast.

² **Jacques Cartier** (31. prosinca, 1492. – 1. rujna, 1557.) bio je francuski istraživač i jedan od glavnih istraživača područja Kanade. Kralj Francuske Franjo I. izabrao ga je da nađe *...certaines îles et pays où l'on dit qu'il se doit trouver grande quantité d'or et autres riches choses* („...neke otoke i zemlje gdje navodno postoji mnogo zlata i drugih bogatstva"). Godine 1534. počinje putovanje kako bi našao zapadni put do Azije. Istraživao je dijelove današnjeg Newfoundlanda (počevši 10. svibnja te godine) i Kanadsko primorje.

³ **Giovanni Caboto** (oko 1450. – oko 1499.), poznat i kao **John Cabot**, bio je talijanski moreplovac i istraživač koji se obično smatra prvim Europljaninom koji je otkrio kopno Sjeverne Amerike, 1497.

⁴ Andre Maurios, *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, Zagreb 1960., str. 164.

su imali postati glavnim nositeljima procesa modernizacije. Štoviše, Henry VIII. prihvatio je protestantsku reformaciju u Engleskoj, a protestantska je teologija svojim duhovnim individualizmom ojačala individualistički i poduzetnički duh života engleskoga srednjega sloja. Svi su ti utjecaji dosegнули vrhunac u naletu nacionalne snage i kreativnosti potkraj 16. st. pod zadnjim vladarom iz obitelji Tudor, kraljicom Elizabetom I. U tome razdoblju Englezi su usmjerili pozornost na Novi svijet.

Druga bitna razlika između Engleske i ostalih većih kolonizatorskih država bila je u tome što je Engleska započela kolonizatorske pothvate kao siromašna zemlja. Iako su se elizabetanci odvažili uhvatiti u koštac s moćnom katoličkom Španjolskom, bili su tek na pragu zadobivanja statusa značajnije sile, a kraljičina riznica nije bila u stanju podupirati pothvate u Novi svijet koji su bili od životnog interesa za velike engleske strateške planove. Trebalo je regrutirati privatno poduzetništvo, a odaziv Engleza tome nacionalnome cilju bio je mješavina domoljublja, protestantskoga vjerskog zanosa, želje za pustolovinom i pohlepe.

Interakcija privatno-poduzetničkog aspekta engleske kolonizacije i individualističkog karaktera engleskoga društva na jednoj strani i okoline Novoga svijeta na drugoj strani rezultirala je značajnim posljedicama. Posvuda u Novome svijetu, nepostojanje etabliranih institucija omogućavalo je ljudima izgradnju novoga društvenog poretka, a izobilje je prirodnih bogatstava omogućavalo plodno tlo za poduzetništvo koje je engleske Amerikance dovelo do individualizma i moderniteta. I engleski su kolonizatori u početku tražili zlato ili sjeverozapadni prolaz koji bi im otvorio put do Pacifika i bogatstava slavnoga Orijenta. I oni su svojim kolonijama pokušali nametnuti krut oblik društvene organizacije osmišljen radi podupiranja zajedničkih, a ne individualnih ciljeva. No engleski Novi svijet, taj blagi predio Sjeverne Amerike, nije imao nikakvih lako dostupnih bogatstava. Naprotiv, bio je pogodan samo za skromno poljodjelstvo, ribarstvo i trgovinu, poslove koji više pogoduju individualnom nego združenom poduzetništvu.

Paradoksalno, engleske su kolonije cvjetale stoga što nisu uspjele u svojim izvornim namjerama združena poduzetništva, što je poduzetnički prostor učinilo dostupnim individualnim engleskim doseljenicima. Upravo je u tim okolnostima engleska Amerika postala predvodnicom na putu atlantskoga svijeta u moderno doba. Taj tijek zbivanja, sa zanimljivim varijacijama, možemo vidjeti u dvije doseljeničke zajednice osnovane u prvoj polovici 17. st., jedna u zaljevu Chesapeake, a druga u Novoj Engleskoj.

Engleske kolonije na prostoru Sjeverne Amerike

Do 1660. godine Engleska nije imala gotovo nikakvu koncepciju kolonijalnog carstva. Na daleka američka naselja malokad se i mislilo, a engleska je vlada bila previše uznemirena političkim rasulom u zemlji da bi smišljala bilo kakav sustavan plan korisnih odnosa između kolonija i matične zemlje. Završetkom građanskih borbi pojavilo se novo zanimanje za Ameriku. U vrijeme restauracije dinastije Stuarta cijela je sjevernoamerička obala, od Mainea do španjolske Floride na jugu, bila organizirana za naseljavanje i eksploataciju, a u nizu kolonijalnih mjera počela se utjelovljivati jedna vidljiva ideja o carstvu.

Ekspanzija engleskog naseljavanja u Sjevernoj Americi bila je pojačana dijelom zbog želje za stjecanjem strateških prednosti pred drugim kolonizatorskim državama, a dijelom zbog želje da se nagrade povlašteni dvorjani koji su u tijeku građanskih nemira bili na strani Stuarta. Godine 1664. kralj Charles II.⁵ darovao je područje između rijeka Delaware i Connecticut svojemu bratu, vojvodi od Yorcka (koji je došao na prijestolje 1685. godine kao kralj James II.). James je hitro organizirao flotu i otplovio u New Amsterdam, koji se predao bez ijednog pucnja. Shvatio je da je njegov vlastiti teritorij, koji je preimenovao u New York, veći nego što je on želio pa je područje između rijeka Delaware i Hudson, oko 5.000.000 jutara, prenio na dvojicu svojih miljenika kao vlasničku darovnicu New Jersey. Penn je zaslužan za popunjavanje jedne od zadnjih praznina u neprekidnom nizu engleskih naselja duž atlantske obale Sjeverne Amerike. Sin engleskog admirala, Penn se u Engleskoj preobratio na kvekerizam, radikalni separatistički ekstremizam, koji je provodio puritanske doktrine vjerskog pročišćenja do krajnosti koja je odbacivala svećenstvo i sakramente. Vladajući su Stuarti dugovali Pennovu ocu veliku svotu novca; godine 1681. taj je dug, a možda i želja da se oslobodi kvekera, naveo kralja Karla II. da Williamu Pennu daruje velika prostranstva između Marylanda i New Yorcka — 29.000.000 jutara. Penn je poslije povećao taj posjed kupnjom bivše švedske kolonije Delaware. Stigao je u Novi svijet godine 1682. i izgradio Philadelphiju između rijeka Schuylkill i Delaware. Tako je, do 1682., sjevernoameričko carstvo Engleske bilo gotovo u potpunosti zaokruženo.

⁵ **Charles II.** (29. svibnja 1630. – 6. veljače, 1685.) engleski, škotski i irski kralj. Poznat je po tome da je *de iure* bio kralj od smaknuća svoga oca Karla I. 30. siječnja 1649., ali *de facto* je kralj postao 29. svibnja 1660. nakon smrti Olivera Cromwella i kratkotrajne, neuspješne vladavine njegovog sina Richarda čime je bilo završilo razdoblje republike i započela restauracija monarhije u Engleskoj. U narodu je poznat kao „veseo vladar“ zbog svoje sklonosti k uzbuđenjima i uživanjima.

Georgia, posljednja engleska kolonija u Americi, osnovana je tek 1732. godine.⁶

Francuske kolonije na prostoru Sjeverne Amerike

Dok su engleske kolonije rasle i napredovale duž istočne obale Sjeverne Amerike, Francuzi su razvijali drugi oblik carstva na sjeveru i u unutrašnjosti. Godine 1606., godinu dana nakon osnivanja Virginije, Samuel de Champlain započeo je osnivati francusko naselje u Quebecu na rijeci St. Lawrence. Godinama se Champlain posvetio istraživanju prostora duboko u unutrašnjost uz rijeku St. Lawrence sve do područja Velikih jezera, kao i razvoju cvjetajuće trgovine krznom s Indijancima iz plemena Algonquin i Huron koji su živjeli na tome području. Francuskim se trgovcima krznom ubrzo pridružila skupina neustrašivih misionara isusovaca koji su putovali dalekim divljim prostranstvima sjevera propovijedajući kršćanstvo Indijancima.

Sredinom 17. st. uz rijeku Lawrence postojala je uska naseljena zona poljodjelaca u kojoj su skromni francuski *habitanti* (žitelji) radili poput seljaka na imanjima vrlo niskoga sloja feudalnih *seigneura* (gospodara). Usprkos manjoj brojnosti Francuza u Americi, oni su zbog svojega upornog istraživačkog rada i postignutih dobrih odnosa s indijanskim saveznicima postali jaka brana engleskoj ekspanziji na zapad. Jedino je snažna konfederacija plemena Irokeza u gornjem New Yorku, neprijateljski raspoložena prema Francuzima naklonjenim plemenima Huron i Algonquin, štitila nizozemski Novi Amsterdam i engleske kolonije od kontakata s Francuzima. No nakon uspona kralja Luja XIV. 1660-ih godina, Francuzi su snažnije poticali svoje pothvate u današnjoj Kanadi i pomagali svojim indijanskim saveznicima u ratovima protiv plemena Irokeza. U međuvremenu je kralj Luj nastojao učiniti Francusku vodećom državom u Europi kao i proširiti njezino carstvo u Americi i u drugim dijelovima svijeta. Jedan od najvažnijih događaja u povijesti Amerike bilo je francusko osvajanje područja Missisippija. La Salle je nazvao ovaj prostor Louisiana.

Taj prostor služio im je iz tri razloga:

- 1) kao odskočna daska za osvajanje Meksika;
- 2) kako bi spriječili da Englezi zagospodare cijelim Zapadom;
- 3) zbog trgovine.

Nakon toga Francuzi su stalno slali svoje trgovce i ribare kako bi iskoristili taj prostor. Htjeli su osnovati vlastitu koloniju, pa su trebali napraviti utvrdu na Missisippiju. Čak su se htjeli raširiti i na jug prema

⁶ Jean Carpentier, *Povijest Francuske*, Zagreb 1999., str. 165.

Floridi, ali su naišli na Španjolce pa su odustali. Na tom području su se nalazili i Englezi koji su bili poslani od krune da ondje osnuju koloniju. Kralj Luj XIV. je naredio zapovjednicima da tijekom 1710. godine rade ribarske luke i traže radnike.⁷ Na Mississippiju su počeli graditi drvene utvrde kako bi odvratili Engleze od širenja i istraživanja na zapad kontinenta. Čak su se na jugu sukobili s Španjalcima koji im nisu dozvolili gradnju u zaljevu Mobile.

Bienville je bio upravitelj novoosvojenog područja. Mnogi su ga optuživali da krade i da nije sposoban voditi tako veliko područje. Jedan od razloga je i loše stanje stanovnika, jer ih je većina bila na rubu gladi, a upravitelji nisu bili sigurni u održivu budućnost. Kraljevo nezadovoljstvo raslo je svakim danom jer je znatan iznos novca potrošio u Louisiani. Kako bi se iskoristilo više rude kralj je slao robove iz Gvineje na rad u rudnike. Tijekom godina broj stanovnika kolonije povećao se na 380 ljudi, uglavnom kraljevih radnika.⁸

Engleska je otada ulazila u različita savezništva s namjerom da spriječi francuske ambicije, što je rezultiralo nizom od četiri rata (od 1689. do 1763.) koji su se vodili uglavnom u Europi, ali i između Francuza i Engleza u Sjevernoj Americi. U prva tri okršaja — u ratu kralja Williama III. (1689.-1697.), u ratu kraljice Anne (1702.-1713.) i ratu kralja Georgea II.⁹ (1744.-1748.) — Francuzi i njihovi indijanski saveznici opustošili su pogranična područja Nove Engleske i New Yorka. U međuvremenu, u tijeku mirnih intervala, Francuzi su ušli u dolinu rijeke Mississippi iza engleskih naselja. Oko 1700. godine osnovali su postaje u području Illinoisa na sjevernom toku Mississippija i osnovali naselja Biloxi i Mobile na obali zaljeva blizu ušća te velike rijeke. New Orleans je osnovan kao glavni grad francuske Louisiane 1718. godine.

Englesko-francuski sukob u Americi tijekom Sedmogodišnjeg rata

To je naziv za rat vođen u Sjevernoj Americi u razdoblju 1754.-1760. godine, između 13 engleskih kolonija (i Nove Scotie) i Nove Francuske (koja je obuhvaćala Louisianu, Ohio, Quebec, Cape Breton i St. Jean Islands).¹⁰ Tijekom tog rata kolonijalni aspekt, koji je već bio izronio u

⁷ Francis Parkam, *A Half Century of Conflict*, sv. 1, France and England in North America, New York 2004., str. 305.

⁸ Andre Maurios, *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, Zagreb 1960., str. 167.

⁹ **William (Vilim) III. Oranski** (1650.-1702.), kralj Engleske, Škotske i Irske od 1689. do 1702. godine. **George II.** (1683.-1760.), kralj Velike Britanije i Irske od 1727. godine do smrti. Naslijedio ga je George III.

¹⁰ Daniel Marston, *The French-Indian War 1754-1760*, New York 2005., str. 5.

doba Rata za austrijsku baštinu, imao je važnost bez presedana te je prouzročio sukob svjetskih razmjera.¹¹ Nakon Rata za austrijsku baštinu Engleska i Francuska su nastavili sukobe oko granica.¹² Sukobi su uglavnom vođeni na prostoru engleskih kolonija, u Quebecu i Cape Bretonu. Na prostoru Nove Francuske bilo je 75.000 stanovnika, a na prostoru trinaest kolonija 1.500.000 stanovnika. U Europi su na strani Francuske bili Austrija i Rusija, a na strani Engleske Prusija. Francuzi su bili u prednosti jer su više poznavali prostor na kojem su se odvijale početne borbe i zbog savezništva s Indijancima.

Pozadina rata

Sukob je počeo 1754. godine (službeno 1756.), nakon Rata za austrijsku baštinu. Obje velesile, Engleska i Francuska, imale su veliku motivaciju za osvajanje doline rijeke Ohio, jer taj prostor službeno nije potpadao ni pod Francusku ni pod Englesku. Napetosti su porasle i u Akadiji, posebice u zaljevu Fundy. Tu su Francuzi napravili nekoliko novih utvrda, a Englezi su smatrali da time krše odredbe mira iz Aix-la-Chapella. Francuzi su poticali lokalno stanovništvo na borbu protiv Engleza, jer je to stanovništvo uglavnom bilo frankofonsko. Kap koja je prelila čašu bila je francuska gradnja utvrde Beausjour. Engleski guverner Roter Dinwiddie iz Virginije odlučio je napasti Francuze u dolini rijeke Ohio, a guverner William Shirely kod zaljeva Fundy. Kako bi imali bolje uporište, Englezi su počeli raditi utvrdu u dolini rijeke Ohio. Tada je u napadu sudjelovao George Washington (2. travnja 1754.), ali Francuzima je pripao prvi veliki uspjeh – osvajanje utvrde koju su nazvali Duquesne. Engleska pojačanja bila su malobrojna te su Francuzi isprva bili brojčano nadmoćniji. Washington je poslije s trupama krenuo na utvrdu Duquesne, ali Francuzima je stiglo pojačanje od preko 1.000 vojnika. Predvođeni kapetanom De Villiersom zaustavili su Engleze te su poslije uništili i englesku utvrdu Necessity.

Načini ratovanja u 18. stoljeću

Ratovanje u 18. stoljeću bilo je obilježeno različitim načinima. Glavna zbivanja su se odvijala uglavnom u Europi, ali i na drugim kontinentima gdje su postojali određeni resursi. Vojnici su koristili muškete, dometa 200-300 koraka, pa nisu razrađene taktike na osnovi ovog oružja. Veliki napredak u ratovanju bio je početak korištenja bajuneta, pa su vojnici mogli lakše prijeći na borbu prsa o prsa. Formacije su bile uglavnom

¹¹ *Povijest*, knjiga 11, Zagreb 2008., str. 185.

¹² Dragoljub Živojinović, *Uspon Evrope*, Novi Sad 1989., str. 461.

linearne. Budući da su zapovjednici bili upoznati s nepreciznošću muškete igrali su na kartu masovnosti, odnosno što većeg broja ljudi u prvoj liniji. Vojska je bila podijeljena u linije (dok je prva linija punila muškete, druga linija bi preuzela čeonu položaj i pucala). Francuzi su koristili 162 vojnika u prvoj liniji dok su Englezi koristili njih 260. Ponekad bi bili podijeljeni te ne bi svi pucali u istom trenutku, nego postepeno. To ponekad nije bilo moguće zbog loše discipline. Morali bi biti pribrani i u situacijama kada su izgledali kao lake mete, a pucati tek nakon naređenja. Trening i obuka za dobivanje iskusnog vojnika trajala je i do pet godina. Artiljerija nije korištena u tolikoj mjeri kao u Europi. Ovaj rat predstavljao je novi način ratovanja, poznat kao iregularno ratovanje. Glavno obilježje takvog ratovanja su male i lake trupe koje su se mogle boriti po teškom terenu. Većina vojnika zapravo su bili bivši trgovci koji su navikli prevaživati velike udaljenosti po teškom terenu. Teren Sjeverne Amerike je uvelike diktirao strategiju rata i njegov napredak. Postojalo je malo cesta pa su rijeke i jezera postali glavni prometni pravci. Ratovanje se razlikovalo od onog u Europi, te je u prednosti bila ona država koja se bolje i ranije prilagodila novim uvjetima.

Engleska vojska

U Sjevernoj Americi bila su tri različita zapovjednika (London, Amherst, Campbell), od kojih su se jedni posebno isticali kaoiskusni zapovjednici u bitci, a drugi u organizaciji i iskorištavanju prostora. London je reorganizirao opskrbu i osnovao skladišta u Halifaxu, New Yorku i Albanyju. Također je i ceste popravio. Nakon poraza 1755. i 1756. godine Englezi su potpuno reorganizirali način i metode obuke, te su jedinice podijeljene na manji broj vojnika (55 i 80 vojnika po regimenti). Ti vojnici su se nazivali „rendžeri“ jer su bili prilagođeni ratovanju u šumama. Do 1759. godine broj rendžera narastao je do 1.000, a financirala ih je engleska vlada. Polako su ih uklopili u redovne jedinice. Do 1759. godine Englezi su se uspješno prilagodili ratovanju u šumskim i ostalim otežanim okolnostima, a izravna posljedica toga bili su uspješni rezultati u sukobima s Francuzima i ostalim lokalnim neprijateljima. Međutim, Englezi su imali problema s disciplinom i lošim zapovijedanjem. Prosječni engleski bataljun brojao je od 500 do 900 ljudi, a broj je varirao o broju novaka i bolesti. Englezi nisu imali stacionarnu vojsku na području trinaest kolonija. Kolonije su imale sedam regularnih postrojbi stacionarnih u Južnoj Karolini i New Yorku.

Do 1757. godine Englezi su na području kolonija imali više od 14.000 vojnika, a 1759. godine čak 24.000 vojnika.¹³

Francuska vojska

Francuzi su više pozornosti posvetili strategijama ratovanja nego sposobnostima vojnika.¹⁴ Glavni general L. Montcalm se nije slagao s guvernerom Nove Francuske P. De Rigaud Vaudreuilom kad je strategija bila u pitanju. Postojao je i antagonizam između Francuza rođenih u Francuskoj i onih rođenih u kolonijama. Montcalm je zagovarao prilagodbu vojnika na šumske uvjete ratovanja, dok je Vaudreuil bio pobornik tradicionalnog linijskog oblika ratovanja. Montcalm je isticao važnost obrambenih strategija jer su bili malobrojniji od Engleza. Takvu taktiku upotrijebio je u napadima na utvrde Oswego i Henry 1756. i 1757. godine. Od 1758. godine situacija se dramatično promijenila. Englezi su se usavršili u šumskom ratovanju te su imali i odličnu opskrbu. Problem za Francuze predstavljao je nedostatak pojačanja pune dvije godine, od 1757. godine. Kad je počeo rat u Sjevernoj Americi, Francuzi nisu imali regularne trupe već samo marince francuske mornarice. Do 1757. godine 64 čete (svaka je imala oko 50-70 ljudi) osnovane su u Novoj Francuskoj, a još trideset ih je bilo u Louisiani. Tek su 1757. godine stigla pojačanja, njih 6.000. Disciplina među vojskom, prve godine, bila je veoma dobra, što je imalo veliki utjecaj na pozitivne rezultate sukoba. Nakon nekoliko loših ishoda disciplina i red su se narušili, a dezertiranje je postao veliki problem, pa su Francuzi koristili civile (njih 15.000).

Početak sukoba

Iako su službeno početak rata proglasili 1756. godine, rat je zapravo počeo dolaskom engleske redovne vojske i operacijama prema utvrdi Duquesne. U listopadu 1754. godine engleska je vlada na čelu s lordom Newcastle naredila slanje pojačanja vojsci trinaest kolonija zbog rastućih tenzija u Ohio dolini. Prvo su stigli 44. i 48. regimenta pod vodstvom generala Braddocka¹⁵, koji je trebao postati glavni vojni zapovjednik u Sjevernoj Americi. Na engleska pojačanja reagirala je Francuska, te je poslala 3.000 novih vojnika, a svi su bili pod zapovjedništvom baruna de

¹³ Marston, *The French-Indian War*, str. 10.

¹⁴ Živojinović, *Uspom Evrope*, str. 172.

¹⁵ General **Edward Braddock** (siječanj 1695. – srpanj 1755.) bio je engleski zapovjednik tijekom Francusko-indijanskog rata u S. Americi (1754.-1763.). Ostao je zapamćen po neuspješnom napadu na utvrdu Ohio 1755. godine.

Dieskaua. Glavni engleski cilj bio je osvajanje utvrde Duquesne, dok je generalu Shirleyu naređeno osvajanje utvrde Niagara s 50. i 51. regimentom. Johnson je trebao napasti utvrdu St. Frederic u Albanyju, a por. Monckton s 2.200 vojnika utvrdu Beausjour u Novoj Škotskoj.

Englezi su se nadali čistoj pobjedi zbog brojnih pojačanja, ali nisu računali na novi način ratovanja. Francuzi su u početku bili bolje spremljeni za drugačiji način ratovanja. Braddock je krenuo u marš početkom ožujka 1755. godine, te je stigao do utvrde Necessity krajem lipnja jer je marš dugo trajao zbog nepovoljnog terena. Francuzi su u utvrdi imali 1.300 vojnika, od čega su njih 1.000 bili Indijanci. Zapovjednik de Beaujeu naredio je okupljanje cijele vojske te su počele pripreme za napad na Engleze. Sukob se dogodio 6. srpnja. Na početku bitke Francuzi su ostali bez zapovjednika, što je otežalo provođenje vojne strategije, ali su uspjeli osvojiti jedno važno uzvišenje što je nagnalo Engleze na povlačenje. Taj dan Englezi su izgubili generala Braddocka i 800 vojnika. Veliki udio u porazu imalo je neiskustvo generala Braddocka na ovakvom terenu.

Nakon toga poraza general Shirley postao je vojni zapovjednik u Sjevernoj Americi. U srpnju je započeo marš prema Niagari. Trebali su prijeći put od 321 km od Albanyja do Oswega i daljnjih 241 km do jezera Ontario. U Oswego su stigli 17. kolovoza, jer su sporo napredovali zbog otežane opskrbe. Kad su saznali da su Francuzi dobili pojačanja, Shirley je opozvao napad. U isto vrijeme poručnik Johnson krenuo je prema jezeru George s 2.000 vojnika i na rijeci Hudson su trebali sagraditi utvrdu Edward. U kolovozu je saznao da su Francuzi slabo utvrđeni kod Ticonderoge (na jugu jezera Champlain). Kad je barun Dieskau saznao za ovaj mogući napad, okupio je oko 1.000 boraca i zaputio se prema Johnsonovoj vojsci. Sukob se odvio 8. rujna 1755. godine kad su Francuzi napali utaborene Engleze. Englezi su uzvratili mušketama i artiljerijom, a nakon 4 sata borbe Francuzi su ostali bez Kanadana i Indijanaca, pa su se počeli povlačiti te su ostali i bez Dieskaua. U bitci pokraj jezera George poginulo je 400 vojnika na obje strane. Englezi su tu poslije napravili utvrdu William Henry, ali su odustali od napada na utvrdu St. Frederick jer su Francuzi napravili jako utvrđenje Carillon pokraj Ticenderoge.

Ekspedicija od 2.200 ljudi predvođena Moncktonom ostvarila je uspjeh u Kanadi. Krenuli su prema utvrdi Beausjour te su područje Akadije očistili od domaćih vojnika. Tim iznenadnim napadima Englezi su razbili čvrsti francuski sustav utvrda od New Orleansa do Louisbourga.

Najveće borbe 1756. godine odvijale su se u blizini engleske utvrde Oswego na jezeru Ontario. Te su godine Englezi bili uglavnom u

defenzivi zbog nediscipline među vojnicima uslijed sukoba regularne i pokrajinske vojske. Francuska vlast u Kanadi bila je razdijeljena između markiza Vaudreuila i vojnog zapovjednika markiza de Montcalma, dok je utvrda Louisbourg bila pod zapovjedništvom Drucora. Montcalm je otplovio iz Francuske za Quebec 3. ožujka 1756. godine, a s njim su stigla i dva bataljuna. Rat je službeno objavljen nekoliko tjedana poslije 15. svibnja, a objava rata je zapravo značila loše vijesti za Francuze jer su u Parizu odlučili usmjeriti sve važnije snage na borbu u Europi. Englezi su provodili uspješnu blokadu, pa francuski brodovi nisu mogli dopremiti namirnice i pojačanja u Sjevernu Ameriku. Englezi su kao glavni ratni cilj istaknuli osvajanje cijele Nove Francuske. Iako su stigla nova pojačanja Engleze je još mučila nemogućnost prilagodbe na nove uvjete ratovanja.¹⁶ London je sa svojom vojskom stigao u Albany pokraj lipnja. Trebao je povesti napad na utvrdu Carillon, ali je zbog lošeg stanja u vojsci odustao. Montcalm je odlučio odvratiti englesku pozornost od Carillonsa na Oswegu, i to mu je uspjelo.

Francuzi su 3. srpnja napali 500 Engleza u zasjedi. Bitka je završila neodlučno, ali je upozorila Engleze da su im potrebna pojačanja u Oswegu. Na tom području su se nalazile tri engleske utvrde (Oswego, Pepperell i George). Montcalm je okupio veliku vojsku te je krenuo u napad na te tri utvrde. Nekoliko dana ih je bombardirao, a prvo je osvojen Oswego (13. kolovoza). Nakon toga su se Englezi predali, a zatvorenici su poslani u Montreal. Montcalm je potom rasporedio trupe u utvrde Niagara, Frontenac i Carillon.

Godine 1757. dogodio se samo jedan važan sukob Engleza i Francuza na američkom tlu. Englezi su dobili i značajna pojačanja od 11.000 regularnih vojnika, što je povećalo broj bataljuna na čak 21. Englezi su imali pomoć i provincijske vojske koja je čuvala granice trinaest kolonija, dok je francuska strana dobila pojačanje od dva bataljuna pod zapovjedništvom R. de Berrya. Tako je Montcalm imao na raspolaganju osam bataljuna, a još su četiri dodatna bila u Louisbourgu. Veliku pomoć činili su i civili u službi te Indijanci.¹⁷ Nedugo poslije dolaska pojačanja došlo je do promjene vlasti u Engleskoj te je na vlast došla koalicija Newcastle – Pitt.

Oni su promijenili ratnu strategiju, te su kao glavne ciljeve istaknuli Quebec i Louisbourg. S novim pojačanjima lord London krenuo je put utvrde Louisbourg. Lord je nekoliko tjedana bio stacioniran u blizini utvrde, ali nije imao hrabrosti započeti napad. Tu neodlučnost htio je

¹⁶ Marston, *The French-Indian War*, str. 21.

¹⁷ Marston, *The French-Indian War*, str. 25.

iskoristiti francuski zapovjednik Montcalm. Okupio je trupe u utvrđi Carillon i planirao napasti englesku utvrdu W. Henry te je početkom kolovoza 1757. godine 7.500 ljudi stiglo u blizinu engleske utvrde, koja je brojala oko 2.000 vojnika.

U utvrđi Edward, udaljenoj 22 km, nalazilo se još oko 1.600 vojnika. Englezi su znali za nadolazeću opasnost, ali nisu imali dovoljno vojnika koji bi stigli kao pojačanje. Dana 3. kolovoza, Francuzi su počeli paliti kuće i protjerivati ljude u blizini utvrde. Iako su Englezi napali snažnom artiljerijom, Francuzi su svakim satom bili sve bliži utvrđi. Nakon nekoliko dana broj mrtvih na engleskoj strani popeo se na 300, a 9. kolovoza Englezi su poslali poručnika Younga u Montcalmov šator da dogovori primirje. Dogovorili su se o predaji svih francuskih zatvorenika s tim da su preživjeli Englezi mogli otići u utvrdu Edward.

Lorda Londona 1758. godine zamijenio je general James Abercromby, što je imalo veliki utjecaj na buduće engleske uspjehe. Od vlade su dobili tri zadatka: Abercromby je trebao napasti Carillon, general Amherst Louisbourg, a J. Forbes utvrdu Duquesne. Na području Amerike tada je bilo oko 24.000 vojnika te još oko 22.000 provincijskih vojnika.

Forbesova ekspedicija bila je u mnogočemu drugačija od Braddockove. Vojnici su bili motiviraniji i obučeniji za borbu u šumskim uvjetima. Ekspedicija je krenula iz Pennsylvanije u travnju, te je ukupno okupljeno 6.000 vojnika. Zadržali su se blizu mjesta Raystown gdje su sagradili utvrdu Bedford, a kiše i loša opskrba nisu dopustile daljnji napredak prema utvrđi Duquesne. Istodobno su vodili pregovore s indijanskim plemenima o mogućoj promjeni njihova savezništva, posebno s plemenom Delaware.

U utvrđi Duquesne bilo je stacionirano 2.200 vojnika od čega su većina bili Indijanci. Napad na utvrdu započeo je 14. rujna, a predvodio ga je bojniki James Grant. Utvrdili su se na uzvisini ispred ulaza u utvrdu te su odlučili napraviti zasjedu. Zasjeda nije izvedena na planirani način te su Englezi izgubili 200 ljudi. Ponovni engleski napad uslijedio je 18. studenog, te je ovaj put bio uspješan. Francuzi su pobjegli, a na mjestu spaljene utvrde Englezi su počeli dizati utvrdu Pitt.

General Abercromby je konačno u srpnju krenuo u napad s 15.000 vojnika. Montcalm je, čuvši za napad, naredio ojačanje obrambenog zida ispred utvrde, a Englezi su se 8. srpnja pojavili ispred tog zida. Francuzi su prije same bitke imali dosta problema, a između ostalog nedostajalo im je streljiva. General Abercromby u početku je napada napravio fatalnu pogrešku. Naredio je frontalni napad na utvrdu bez pomoći artiljerije, te su se tome čudili i njegovi časnici. Tokom dana imali su 10 napada, ali su svi bili bezuspješni. Navečer su se Englezi povukli prema jezeru George,

te poslije prema utvrdi Edward. Englezi su u sukobu izgubili 1.300, a Francuzi 300 vojnika. Poslije bitke general Abercromby je smijenjen, a njegovo mjesto zauzeo je general Amherst. Imali su Englezi i uspješnih pohoda kad je kapetan Bradstreet u kolovozu 1758. godine poveo 2.200 vojnika na utvrdu Frontenac koju su s lakoćom osvojili.¹⁸

Na području Kanade najveće borbe su se vodile na otoku Cape Breton, gdje se nalazila utvrda Louisbourg. To je bila najčvršća utvrda u Sjevernoj Americi. Bila je okružena dugim jarkom i obrambenim bastionima. Utvrdom je zapovijedao de Drucor, koji je imao na raspolaganju 3.500 vojnika i 219 topova, te pet brodova u luci. Englezi su imali svoje uporište u Halifaxu, gdje se nalazilo dvadeset brodova i osamnaest fregata. Napad na Louisbourg predvodio je general Amherst s 1.200 vojnika. Vojska je bila podijeljena u tri divizije predvođene brigadirima Jamesom Wolfom, Charlesom Lawrencom i Edwardom Whitemorom. Pred Louisbourgom su ih iskrcali brodovi, koji su bili u opasnosti zbog snažne francuske artiljerije. Ipak, Englezi su se uspjeli iskrcati te su prilikom iskrcavanja izgubili čak 100 ljudi. Iskrcali su se na mjestu Flot Point Cove i Frashwater Cove. General je prvo odlučio napasti utvrdu jakom artiljerijom, što je bio klasičan europski stil opsjeđanja utvrda, te nije ponovio pogrešku Abercrombyja. Tijekom lipnja, u razdoblju od desetak dana, Englezi su osvojili nekoliko artiljerskih pozicija ispred utvrda te su polako napredovali prema ulazu. Do kraja lipnja, Louisbourg je bio u potpunosti okružen, nakon što su Englezi potopili 6 francuskih brodova.

U razdoblju od 30 dana Englezi su uništavali jedan po jedan francuski top, što je smanjilo njihove obrambene pokušaje, pa su se Francuzi predali 26. srpnja te je ta pobjeda konačno stavila Engleze u prednost nakon niza francuskih uspjeha.

Primjenu uspješnih strategija Englezi su nastavili i u 1759. godini. General Wolf je predvodio napad na Quebec. Okupio je 10 bataljuna, ukupno 6.000 vojnika, dok je general Amherst bio zadužen za napad na Carillon i St. Fredric, a kao konačni cilj bio je Montreal. Amherst je na raspolaganju imao 5.800 regularnih i 5.000 provincijskih vojnika za napad na utvrdu Niagaru.

U ožujku 1759. počeo je marš prema Carillonu. U blizini Carillona, Amherst je dao sagraditi utvrđenje George, iz kojeg je planirao napasti Francuze. Dalje je krenuo tek u srpnju jer je čekao pojačanja s kojima se sastao na obalama istoimenog jezera. U međuvremenu, Francuzi su dobili pojačanje od 4.000 vojnika, te su očekivali engleski napad. Napad na

¹⁸ Marston, *The French-Indian War*, str. 40.

Carillon počeo je krajem srpnja, te su se Francuzi povukli iz utvrde shvativši da neće moći preživjeti jaki artiljerijski napad. Na putu prema Isle-aux-Noix zapalili su utvrdu St. Frederic kako ne bi pao u ruke Engleza. Englezi su nakon toga zauzeli prazni Carillon te su ga obnovili i preimenovali u Ticonderogu, a St. Frederic u Crown Point. Na tom su prostoru Englezi ostali do listopada i tek su onda krenuli sjeverno za Francuzima.

Drugi važni engleski napad dogodio se zapadnije na utvrdu Niagaru. Kapetan Pouchot zapovijedao je francuskim snagama u utvrdi Niagari, kojih je bilo oko 400. Utvrda je bila u iznenađujuće dobrom stanju. Englezi su u blizinu utvrde došli početkom srpnja, te su do sredine mjeseca spriječili kompletnu opskrbu utvrde s kopna. Francuzima brojčana nadmoć nije puno značila zbog taktičke formacije Engleza. Nakon dva dana Francuzi su se predali.¹⁹

Montcalm je u svibnju 1759. godine saznao da su Englezi uputili veliku flotu prema Quebecu. Francuzi nisu očekivali dolazak flote rijekom St. Lawrence, pa su se morali užurbano pripremati za dolazak brojnih Engleza. Quebec je u tom trenutku bilo spremno braniti čak 14.000 vojnika, a jedan od najznačajnijih engleskih časnika u ovom pohodu bio je James Cook. Engleska flota od 9.000 vojnika došla je u blizinu Quebeca krajem lipnja. Do 12. srpnja Englezi su osvojili gotovo sva uzvišenja izvan grada što im je omogućilo topnički napad. Wolf je na sve načine pokušao natjerati Montcalmove snage na borbu izvan grada, ali nije uspio. Zbog toga je morao krenuti direktno na njih. Zbog neposlušnosti jednog dijela vojske, koja je bezglavo krenula u marš, gotovo cijela postrojba našla se pod paljbom francuskih mušketa. Tada je u kratkom vremenu poginulo 400 Engleza, što je bio razlog njihova povlačenja. General Wolf odmorio je svoje snage do rujna, te je još jedanput pokušao napasti Quebec. Odlučio se na ponovni napad jer je od francuskog dezertera saznao vrijedne informacije o slabosti utvrde. S tim informacijama Wolf je žustro započeo napad te su u kratkom roku pobijedili Francuze. U sukobu je poginulo 50 Engleza, uključujući Wolfa, te 1.500 Francuza. Okolni prostor i sam grad još nije bio u engleskim rukama, ali nakon čak 68 dana bombardiranja Quebeca, Francuzi su se predali.²⁰

Godinu 1760. obilježila su dva sukoba: druga bitka kod Quebeca i engleski napad na posljednju francusku utvrdu, Montreal. Tijekom zime

¹⁹ Marston, *The French-Indian War*, str. 51.

²⁰ David Eggenberger, *An encyclopedia of battles*, Dover Publications, New York 1985., str. 352.

Englezi su imali mnogo različitih problema. Zbog smrzavanja rijeke St. Lawrence nisu dobivali opskrbu, pa su se pojavile mnoge bolesti u vojsci. Čuvši za te nedaće Francuzi su odlučili ponovno osvojiti Quebec. Krajem travnja Francuzi su okupili 8.000 vojnika, a u mjestu St. Foy, u blizini Quebeca, počeli su graditi kamp. Zapovjednik Quebeca, general James Murray, tada je napravio veliku grešku. Odlučio je izaći iz grada i utvrditi se, umjesto da je s vojskom ostao u dobro utvrđenom gradu. Ubrzo je došlo do sukoba. Francuzi su se uspjeli ugurati između engleskih linija i grada, što je onemogućilo englesku artiljeriju iz grada. Nakon što su Englezi shvatili u kakvoj su situaciji, Murray je naredio povratak u grad. Poslije su Francuzi opsjedali grad, ali bezuspješno. Nakon obrane Quebeca, general Amherst odlučio je krenuti u osvajanje Montreala. Tri različite postrojbe krenule su u marš. Prvu je predvodio Murray (3.400 vojnika), drugu de Haviland (3.400), a treću Amherst (10.000 vojnika). U rujnu su se spojile vojske Murrayja i Havilanda, putem kršeći otpor Francuza. Murray je prešao St. Lawrence te je okružio cijeli istočni prilaz gradu, Amherst zapadni, a Haviland južni. Ubrzo je francuski guverner Vaudreuil započeo pregovore s Englezima, te je kapitulacija potpisana 8. rujna.²¹

U ekonomskim terminima ovi ratovi skupo su stajali Engleze i Francuze. Skupo je bilo održavanje vojske, kao i gradnja novih brodova. Za vraćanje tog duga morali su pozajmiti od drugih država. Dug Engleske narastao je za oko 60 milijuna funti kojeg je ona povećanim oporezivanjem nastojala dijelom prebiti preko leđa stanovnika kolonija. Zbog novca je nastala iskra koja je dovela do sukoba Engleske i trinaest kolonija, iz kojih su nastale Sjedinjene Američke Države. Ovaj rat je puno koštao kolonije, te ponekad nisu htjele ni sudjelovati u nekim pohodima.

Mir u Parizu

Rat u Sjevernoj Americi završio je padom Montreala, ali u Europi se nastavio još dvije godine. Mir u Parizu potpisan je 10. veljače 1763. godine između Francuske, Engleske i Španjolske. Englezima je pripao cijeli teritorij Sjeverne Amerike istočno od rijeke Mississippi, uključujući Ohio, Cape Breton i Quebec.²² Poslije rata Francuska je dobila na upravljanje otoke u Atlantskom oceanu, St. Pierre i Miquelon. Španjolska je preuzela Filipine i Kubu u zamjenu za Floridu, koju su prepustili Englezima. Promjena vlasti dovela je i do indijanske pobune 1763.-1764.

²¹ John Grenie, *The first way of war*, Cambridge 1999., str. 140.

²² William Edward Lunt, *History of England*, New York 1991., str. 41-43.

godine, zbog engleskih akcija suzbijanja indijanskih djelovanja. Pariški sporazum slijedio je preliminarni sporazum u Fontainebleauu iz studenog 1762. godine. Mir je ratificirao Parlament, ali se s više strana vikalo da je riječ o izdaji, previše popustljivosti prema Francuskoj i previše vraćenog teritorija. „Mir je nesiguran“, rekao je Pitt, „jer ponovno uspostavlja neprijatelja na njegovu prijašnju veličinu“.²³ Francuska se osjetila jednako poniženo i sanjala je samo o tome da ponovno pobijedi Englesku.

Zaključak

Nakon tehnološkog razvoja i Velikih geografskih otkrića europske su države počele sustavnije istraživati novootkrivena područja. Određene europske države odmah su pokušale osnivati svoje kolonije te prisvajati veća prostranstva, dok su neke osnivali samo trgovačke ispostave (pункtove), kao npr. Portugal u Indiji (Goa). Kolonije su im služile kao neiscrpní izvor brojnih sirovina i predmeta (zlato, srebro, slonovača itd.) te radne snage. Tada se razvija slavni Atlantski trokut kada su europske velesile davale brojne manufakturane proizvode (koje Afrikanci nisu posjedovali niti koristili) u zamjenu za robove ili su ih čak nasilno otimali. Njih bi odvodili u Ameriku te su tu radili najčešće na plantažama duhana i brojnih američkih kultura. Kako su države svoje razmirice i neslogu uglavnom rješavale oružanim sukobima realno je bilo očekivati da će do sukoba doći i na novootkrivenim područjima. Budući da su tada vodeće europske sile bile Velika Britanija (naziv od 1707. godine ujedinjenjem Engleske i Škotske) i Francuska bilo je očekivati da će ponovno doći u sukob zbog kontrole nad kolonijama, prije svega poradi ogromne koristi od tih područja. Od kraja 17. stoljeća sukobi koje su spomenute države vodile, odvijali su se i izvan europskog kontinenta, pa su se tako sukobi vodili u Sjevernoj Americi, Africi i Aziji. Jedan u nizu tih sukoba bio je Sedmogodišnji rat (u Sjevernoj Americi poznat kao Francusko – indijanski rat). Rat u Sjevernoj Americi značajan je zbog toga što je to područje već bilo naseljeno doseljenicima iz Britanije i Francuske koje su dali svoj obol u ovom sukobu. Treba istaknuti nezanemarivu ulogu domorodaca (Indijanaca) koji su pružanjem potpore određenoj strani uvelike odredili konačni rezultat rata. Sukobi su na američkom tlu završili ranije nego na ostalim kontinentima gdje je engleska vojska odnijela premoćnu pobjedu te zauzela veći dio francuskih kolonija. Mirom u Parizu četiri godine nakon završetka

²³ *Povijest*, knjiga 11, str. 201.

sukoba na američkom tlu, Engleska je dobila francusku Kanadu i španjolsku Floridu, kao i Indiju i druga područja.

English-French Conflict in America in the Course of the Seven-Years War

Duško MARUŠIĆ, Split

SUMMARY

The article deals with one of the most significant conflicts of European major powers in the eighteenth century, which surpassed its European context. Therefore, the conflict is styled in scholarship as the First world war, because it took place, besides on the European soil, also in North America and Asia. In this work, the emphasis is placed on the events on the American soil, because previous research mainly focused on the battles and processes in Europe because they had the most direct impact on political developments in these countries.

The most important phase of the conflict between England and France in North America was the French-Indian war (known in Europe under the term Seven-Years War). That conflict started when one group of the Virginians has send scouts over the Appalachian Mountains to the upper valley of the Ohio River for trade with the Indians and to purchase land. The French responded by building a series of small forts in the Upper Ohio. Young George Washington, send on the front of a group of Virginian civil guard in the year of 1754, came too late to stop the building of Fort Duquesne on the branch of the Ohio River, in the place of the future town of Pittsburgh. The French refused to evacuate and the war started, although it was not officially proclaimed in the course of the following two years.

All the major European powers were soon drawn into the war. At first, things went badly for the Englishmen in America and elsewhere. The army of General Edward Braddock was defeated a few miles from Fort Duquesne, which has opened up the entire frontier to French and Indian strikes that lasted for several following years. It seemed that the English did not have any general strategies, and the colonies could not be compelled to contribute loyally and enthusiastically to the war effort. Representatives of the eight colonies, which met at the so-called Congress in Albany in 1754, approved a far-sighted plan of Benjamin Franklin for inter-colonial defence and unity, but that first plan for a voluntary union failed to gain the support of the king or the colonial assemblies. However, his ideas were not lost for future generations of rebels, who would again, in the course of the imperial crisis that

followed after the war with France, be dealing with the plans of making a stronger union.

The situation dramatically changed in 1757, when determined William Pitt took charge over English war efforts. By setting a conquest of Canada as an ultimate goal, Pitt organised a series of offensives that reached its climax by taking Quebec in 1759. As the outcome, England received French Canada and Spanish Florida, as well as India and other areas. The French Louisiana passed into the possession of Spaniards.

Key words: *England, France, the Seven-Years War*

POVIJESNI ZBORNİK - GODIŠNJAK ZA KULTURU I POVIJESNO
NASLJEĐE

Nakladnik / *Publisher:*

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Udruga povjesničara Slavonije i Baranje
Lorenza Jägera 9, HR - 31000 Zagreb
tel.: +385/31/211-400, fax: +385/31/212-514

Glavna urednica / *Editor-in-chief:*

Dubravka Božić Bogović

Uredništvo / *Editorial:*

Drago Roksandić (Zagreb, Hrvatska), Lovorka Čoralić (Zagreb, Hrvatska),
Mithad Kozličić (Zadar, Hrvatska), Miroslav Akmađža (Slavonski Brod,
Hrvatska), Marija Karbić (Slavonski Brod, Hrvatska), Jasna Šimić (Osijek,
Hrvatska), Boško Marijan (Osijek, Hrvatska), Szabolcs Varga (Pečuh,
Mađarska), Aleš Gabrič (Ljubljana, Slovenija), Dinko Šokčević (Pečuh,
Mađarska)

Tajnica uredništva / *Secretary of Editorial:*

Sladana Josipović Batorek

Adresa uredništva / *Mailing adress:*

Dubravka Božić Bogović (glavna urednica)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Lorenza Jägera 9, HR - 31000 Osijek
dubravka.bozic.bogovic@gmail.com

Elektroničko izdanje / *E-edition:*

<http://hrcak.srce.hr/povijesni-zbornik>

Izlazi jednom godišnje

Cijena ovom primjerku je 40.00 kn.